

Житомирський державний університет  
імені Івана Франка

**Н.С. Щерба**

**СТРАТЕГІЧНА КОМПЕТЕНЦІЯ У  
ПІДГОТОВЦІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ**  
(на матеріалі англійської мови)

Навчально-методичний посібник

**МОДУЛЬ I.**

**Вид-во  
ЖДУ імені Івана Франка  
2009**

ББК74.580:81.43(Я81-5)

Щ1

УДК 378.147:811.11(076)

*Рекомендовано до друку на засіданні вченої ради  
Житомирського державного університету  
імені Івана Франка від 23.01.09 (протокол № 7)*

**Рецензенти:**

**Хомич Л.О.** – доктор педагогічних наук, професор, заступник директора Інституту педагогічної освіти та освіти дорослих АПН України;

**Солдатенко М.М.** – доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, завідуючий відділом теорії та історії педагогічної майстерності Інституту педагогічної освіти та освіти дорослих АПН України;

**Калініна Л.В.** – кандидат педагогічних наук, професор, завідувач кафедри методики викладання іноземних мов та прикладної лінгвістики Житомирського державного університету ім. Івана Франка.

**Щерба Н.С.**

**Стратегічна компетенція у підготовці майбутнього вчителя (на матеріалі англійської мови). Модуль I : навчально-методичний посібник / [ред. О.Є. Антонова]. – Житомир : Вид-во Житомирського державного університету ім. Івана Франка. – 2009. – 204 с.**

**ISBN**

У Модулі I посібника висвітлюється сутність та структура основних понять, що підлягають освоєнню майбутніми вчителями іноземної мови у процесі їх діяльній підготовки до формування в учнів іншомовної стратегічної компетенції.

У передмові для викладача подано методичні рекомендації до організації та проведення курсу підготовки і, зокрема, у Модулі I.

Теоретичний матеріал викладений у чотирьох Блоках, до яких додаються практичні завдання та психодіагностичні методики.

Для контролю та оцінювання рівнів сформованості діяльній готовності студентів у посібнику запропоновано оцінні шкали та контрольні завдання.

Навчально-методичний посібник адресований студентам і викладачам вищих мовних педагогічних закладів.

74.580:81.43(Я81-5)(ББК)

ISBN

Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2009

## ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА ДЛЯ ВИКЛАДАЧА	4
1. 1. Сутність і компетентнісний склад поняття «стратегічна (діяльнісна) компетенція». Поняття «навчальна», «стратегічна (компенсаторна)» і «соціальна компетенція»	26
1. 2. Структура іншомовної стратегічної (діяльнісної) компетенції суб'єкта вивчення іноземної мови. Знання, вміння, навички, ціннісні орієнтації та особистісні риси у її складі	45
1. 3. Поняття «стратегія вивчення іноземної мови» і «навчальний прийом». Класифікація стратегій у складі стратегічної (діяльнісної) компетенції	66
1. 4. Співвідношення понять «метод учіння» та «стратегія вивчення ІМ». Домінуючі здібності суб'єкта вивчення іноземної мови. Поняття «когнітивний», «навчальний» та «індивідуально раціональний стиль» у вивченні іноземної мови	91
ДОДАТКИ	105
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	189

## ПЕРЕДМОВА ДЛЯ ВИКЛАДАЧА

Інтеграція України до Європейського освітнього простору зумовила перегляд і уточнення перспективних тенденцій та напрямів розвитку вітчизняної освіти. Це особливо стосується професійної підготовки вчителя-філолога, оскільки оволодіння мовами значно підвищує рівень соціальної адаптації сучасної людини.

Однією з пріоритетних цільових установок вищої мовної педагогічної освіти є сьогоденне становлення компетентного фахівця, здатного сформувати в особі своєї учнів нової генерації активних громадян, здатних не тільки до керованого, але й до самостійного продуктивного вивчення мов як засобу самореалізації та пристосування до мінливих життєвих умов. Ця тенденція знаходить своє відображення у Загальноєвропейських рекомендаціях з мовної освіти, а також у вітчизняних навчально-нормативних документах середньої освіти (зокрема, в Концепції загальної середньої освіти (12-річна школа), Державному стандарті базової і повної середньої освіти: освітня галузь “Мови і літератури”, Концепції навчання іноземних мов у середній загальноосвітній 12-річній школі, Методичних рекомендаціях щодо викладання іноземних мов, навчальних програмах тощо). В них наголошується на доцільності й важливості розвитку в учнів ключової компетенції “вміння вчитись”, яка у форматі компетентнісної парадигми середньої мовної освіти реалізується стратегічною (діяльнісною) компетенцією. Однак у чинних програмах вищої мовної педагогічної освіти (зокрема, у Програмі з англійської мови

для університетів / інститутів відповідної підготовки вчителів іноземної мови до формування в учнів іноземної стратегічної (діяльнісної) компетенції (СДК) не передбачено, що означає відтермінування вирішення цього питання.

Ситуація погіршується у зв'язку з недостатністю у вітчизняній педагогіці і необхідних теоретичних та практичних напрацювань. В останні десятиріччя почали з'являтися перші вітчизняні й зарубіжні дослідження, що окреслили шляхи вирішення окремих теоретичних і практичних питань підготовки майбутнього вчителя іноземної мови (ІМ) до формування в учнів іноземної стратегічної (діяльнісної) компетенції. Так, вже опрацьовано проблеми формування у молодшого школяра стратегічної компетенції у процесі англомовного аудіювання засобами Мовного Портфеля (Л.В. Ягеніч, 2007); сутності й змісту поняття "діяльнісна компетенція" (Г.С. Голошумова, Т. Лукас, О.В. Усачева та ін.); сутності й класифікації стратегій учіння (І.А. Горчакова, 2002; В.В. Луценко, 2002; Т.В. Міхова, 2003; О.Д. Рейпольська, 2004; Т.Ю. Тернових, 2007; Т.І. Труханова, 2001), стратегій взаємодії суб'єктів навчального процесу (О.І. Гура, 2001; Л.Л. Хоружа, 2004), стратегій спілкування (М.О. Кучма, 2001; Н.А. Сура, 2005); сутності, класифікації і шляхів формування в учнів стратегій оволодіння мовами (Дж.М. Грін, Р. Оксфорд, 1995; Дж. К. Клігнер, Ш. Вон, 2000; Д. Ларсен-Фрімен, 2000; Дж. Рубін, 1981; А.В. Щепілова, 2003 та ін.); ідентифікації й розвитку когнітивного стилю (Х.Д. Браун, 1994; У. Еллінсон, Дж. Хейес, 1996; М. Бобік, І. Дейвіс, Р. Каннінгем, 1999; А.В. Рунов та ін.), домінуючих здібностей (Р.Дж. Стернберг, 1983; М.У. Айзенк, 1994; Х. Гарднер, 1998; В.А. Моляко,

2002), навчального стилю (Л. Керрі, 1990; С.А. Стол, 2002; Н.А. Верігіна, 2006; О.Г. Тарева, 2001; Т.Ю. Тернових, 2007; Т.І. Труханова, 2001). Протеїснуючі розробки не охоплюють всієї проблематики означеного освітнього об'єкту.

Недостатньо розробленими у вітчизняній педагогіці є зміст і структура іншомовної СДК суб'єкта вивчення іноземної мови, готовність вчителя іноземної мови до її формування в учнів середнього закладу освіти; не визначено критерії, показники й рівні оцінювання означеної готовності; не розроблено технології підготовки майбутнього вчителя іноземної мови до формування в учнів іншомовної стратегічної (діяльній) компетенції та низка інших споріднених проблем.

Цей посібник розроблений з метою подолання вказаних недоліків і є засобом підготовки майбутніх учителів іноземної мови до формування в учнів іншомовної стратегічної (діяльній) компетенції. Запровадження цього курсу підготовки рекомендується здійснювати протягом 4-го року навчання майбутніх учителів у вищому мовному педагогічному закладі.

Матеріали посібника поділяються на два модулі: **Модуль I** – діяльній підготовки та **Модуль II** – психолого-педагогічної підготовки.

**Діяльній готовність** (див. Рис. 1), формування якої є метою освоєння студентами матеріалів **Модуля I**, це здатність вивчати іноземні мови, майстерно і свідомо використовуючи для цього стратегічну (діяльній) компетенцію як знаряддя вирішення навчально-

комунікативних проблем, що виникають у ході учіння. Вона містить:

а) *теоретичний компонент* (володіння понятійним апаратом іншомовної стратегічної (діяльнісної) компетенції, теоретичними основами дій, необхідних для вирішення навчально-комунікативних проблем, та аутопсихологічними уявленнями);

б) *практичний компонент* (уміння та навички, необхідні для застосування стратегій і прийомів навчально-комунікативної діяльності; досвід навчання та спілкування; вироблені когнітивні, навчальний та індивідуально-раціональний стилі у вивченні мов);

в) *внутрішньоособистісний компонент* (ціннісні орієнтації та особистісні особливості: риси та здібності).

**Психолого-педагогічна готовність**, яка формується у студентів у процесі вивчення матеріалів **Модуля II**, зумовлює здатність учителя іноземної мови ефективно організувати як процес засвоєння учнями іншомовної стратегічної (діяльнісної) компетенції, так при цьому й власну педагогічну діяльність.

Вона охоплює:

а) *теоретичний компонент* (знання: психологічні, дидактичні, методичні, технологічні, науково-дослідницькі);

б) *практичний компонент* (уміння: гностичні, конструктивно-проектувальні, навчально-практичні, організаторські, виховні та розвивальні);

в) *внутрішньоособистісний компонент* (ціннісні орієнтації та особистісні риси майбутнього вчителя, значущі для формування в учнів іншомовної стратегічної (діяльнісної) компетенції).

**Оцінювання готовності майбутнього вчителя ІМ до формування в учнів іншомовної СДК здійснюється за основним і додатковими критеріями. Основним критерієм є**

ступінь розвитку в студента практичних психолого-педагогічних умінь (гностичних, конструктивно-проектувальних, навчально-практичних, розвивальних, організаторських і виховних), оскільки саме у практичних професійних уміннях перевіряється наявність і стійкість знань, а також якість сформованості ціннісних орієнтацій.

*Додатковим критерієм оцінювання є ступінь розвитку в студента діяльнійшої готовності, а також теоретичного й внутрішнього особистісного компонентів психолого-педагогічної.*

На основі описаних критеріїв виділено **4 рівні готовності**: початковий, середній, достатній та високий.

**Початковий** (орієнтувальний) **рівень** готовності передбачає наявність у студентів початкових уявлень про іншомовну стратегічну (діяльнісну) компетенцію та механізми її розвитку в учнів. Він характеризується усвідомленням наявності чи відсутності особистісних ресурсів, значущих у контексті готовності до формування у школярів стратегічної (діяльнійшої) компетенції та сформованих у попередньому навчанні у ВНЗ.

**Середній** (пошуково-рецептивний) **рівень** свідчить про сформованість у студентів більшості ключових знань і умінь. На цьому етапі навчання здійснюється у двох основних напрямках: як самостійний пошук і переробка інформації, організація самостійного навчання, а також як навчальна діяльність студентів на репродуктивному рівні.

**Достатній рівень** характеризується сформованістю всіх ключових компонентів готовності майбутнього вчителя іноземної мови до формування в учнів іншомовної стратегічної (діяльнійшої) компетенції. Він є вихідним для професійної адаптації студента до умов і вимог педагогічної діяльності, метою якої є розвиток здатності учнів самостійно долати труднощі у вивченні мови. Рівні готовності пов'язані з трьома етапами підготовки



студентів: *орієнтувально-актуалізуючим, пошуково-рецептивним та рефлексивно-кумулятивним.* Успішне засвоєння навчальних матеріалів на кожному етапі підготовки характеризує якісне підвищення рівня готовності майбутнього вчителя до формування в учнів іншомовної стратегічної (діяльнісної) компетенції.

Досягнення **високого рівня** готовності не передбачене підготовкою у ВНЗ. Лише професійна діяльність вчителя шляхом уточнення, поглиблення та інтеграції компонентів набутої готовності перетворює її на